

MUNNLEG SKÝRSLA
UTANRÍKISRÁÐHERRA
UM AÐILDARUMSÓKN

12. september 2013 kl. 11.00 – 13.00

Inngangur

Virðulegi forseti,

Ég hef óskað eftir að flytja Alþingi munnlega skýrslu um stöðu aðildarumsóknar Íslands að Evrópusambandinu.

Mér finnst mikilvægt að gera Alþingi sérstaka grein fyrir þeim skrefum sem ríkisstjórnin hefur stigið á undanförunum vikum í krafti nýrrar stefnumörkunar í þessu máli.

Utanríkismálanefnd hefur verið upplýst sérstaklega á fundum yfir sumartímenn. Það er hins vegar eðlilegt að gefa einnig tækifæri til umræðu um þetta hér í þingsal.

Styrking samstarfs Íslands og ESB

Virðulegi forseti,

Ríkisstjórnin er með jákvæða og metnaðarfulla sýn í Evrópumálum. Við viljum hafa samstarf við ESB sem öflugast. **Við viljum** að Ísland sé sýnilegt í því samstarfi á jafningjagrundvelli og leggi sinn málstað sterkt að mörkum í mótun þeirra reglna sem við tökum yfir frá ESB. Á minni vakt verða samskiptin við ESB eitt af þeim atriðum sem verður í forgrunni.

Fyrst af öllu er mikilvægt að halda því til haga að samskipti Íslands við ESB standa traustum fótum enda hefur okkur á liðnum árum og áratugum lánast að byggja varanlega umgjörð um farsælt samstarf á nánast öllum sviðum og ber EES-samstarfið þar hæst. Við viljum gera okkur enn frekar gildandi og sýnileg í því samstarfi sem við eigum við ESB, útvíkka það enn frekar og færa inn á ný svið.

Þannig hef ég einsett mér að efla og treysta þessi samskipti **sem mest** þó aðildarviðræður hafi verið settar í hlé.

Þennan vilja okkar til frekara samstarfs hef ég rætt við félagamínna innan ESB, m.a. tekið upp við stækkunarstjórnann og aðra þá sem ég hef hitt. Það er í þágu hagsmuna Íslands og ESB að byggja frekar ofan á þær styrku stoðir sem nú þegar eru til staðar. Þannig, eins og ávallt, er ég viss um að gera megí betur og láta rödd Íslands hljóma enn hærra í þessu samstarfi. Munum við kappkosta að greina tækifærin og nýta enn frekar til hagsbóta íslenskum hagsmunum.

Virðulegi forseti

Ég vil að við stundum sterka og sýnilega hagsmunagæslu innan EES og í tengslum við aðra þá samninga sem við höfum gert við ESB. Það kallar á mannafla og viðveru í Brussel. Tillögur í þessa veru eru á teikniborðinu frá minni hendi. Þá reynir á þann vilja sem þingið sjálft hefur sýnt í þessa veru, sbr. þingsályktun frá því s.l. vor.

En ég horfi einnig til þess að styrkja tvíhliða samstarf og samskipti við ESB. Því tengsl okkar við sambandið bjóða upp á eflingu slíks samstarfs á sviðum sem eru utan EES. Hef ég t.d. þegar nefnt það við stækkunarstjórnann að ég sjái fyrir mér aukið samstarf á sviði sjávarútvegs, landbúnaðar, orkumála, friðargæslu, þróunarsamvinnu og norðurslóðamála svo einstök brýn mál séu nefnd. Hvar sem við komum finnum við fyrir miklum áhuga á tvíhliðasamstarfi við Ísland.

Felast í því mikilvæg tækifæri.

Grundvöllur aðildarumsóknar

Nú langar mig að víkja að upphafi aðildarferilsins.

Frá því í byrjun hefur margt verið gagnrýnt. Ekki var einhugur innan þáverandi ríkisstjórnar um aðildarumsókn og var sú óeining upphafið að vandræðaganginum.

Að sækja um aðild var ekki lítil ákvörðun. Þarna var um gríðastóra ákvörðun að ræða af Íslands hálfu og var hún tekin án þeirrar samstöðu og sannfæringu sem hefði þurft að vera til staðar.

Það sannaðist einnig eftir því sem leið á hve veikur grundvöllurinn var. Orkan fór í samninga **milli og innan** stjórnarflokkanna fremur en efnislegar samningaviðræður við ESB.

Aðildarferlið 2009 – 2013

Af því leiddi að við lok kjörtímabils höfðu enn ekki hafist samningar um mörg lykilatíði í ferlinu.

Mér er til efs að á þessum grunni hefði verið hægt að leiða til lykta stærstu hagsmunamálin í ferlinu. Hagsmunirnir voru einfaldlega of stórir miðað við máltilbúnað og umgjörðin var vanbúin .

Vissulega er það rétt að það náðist að opna flesta kaflana, og sumir þeirra vörðuðu mikilvæg atriði. Einnig náðist að loka mörgum köflum. Þegar grannt er skoðað eru lokuðu kaflarnir hins vegar meira og minna mál þar sem þegar var til staðar djúpt samstarf við ESB og því fyrirfram vitað að tiltölulega einfalt yrði að klára. Það verður ekki heldur horft framhjá því að ESB notaði síðan þetta ferli til að reyna að knýja til samninga í öðru óskildu máli – makríl. Slíkt högg er langt fyrir neðan beltisstað og veit ég að þeirri skoðun deilum við fyrrverandi utanríkisráðherra, háttvirtur þingmaður Össur Skarphéðinsson.

Próun ESB – viðbrögð við efnahagskrísu

Virðulegi forseti,

Lagt var upp í þessa vegferð á miklum óvissutímum hér á landi – staða okkar var ekki sterk.

Það reyndust ekki bara óvissutímar hér á landi heldur ekki síður innan ESB – sambandið hefur háð snarpan bardaga við efnahagskrísu sem það virðist sem betur fer vera að komast út úr í hæfum skrefum.

Óvissa hefur ríkt um framtíð evrunnar – lifir hún eða lifir hún ekki?

Ísland hefur hagsmuni af stöðugri og efnahagslega sterkri Evrópu **og við fögnum við því** ef evran og ESB koma standandi í báðar fætur út úr erfiðleikunum.

Á hinn bóginn benda ýmis viðbrögð við efnahagskreppunni til þess að ESB muni dýpka sitt samstarf sem kallar á meira framsal valds frá aðildarríkjum til Brussel. Saga samrunans í Evrópu á síðustu áratugum kennir okkur einmitt það að efnahagskrísur hvers konar sem upp hafa komið með reglulegu millibili, hafa nokkrum misserum síðar valdið ófyrirséðum samruna á kostnað lýðræðisins. Það er gegn ríkjandi viðhorfum hér á landi og hjá sumum aðildarríkum ESB

Enn virðist nokkuð í land að traustri lendingu séð náð með framtíð evrunar. Undir slíkum kringumstæðum er ábyrgðarlaust að halda áfram ferlinu.

Afstaða stjórnarflokkana

Virðulegi forseti,

Afstaða beggja stjórnarflokka er skýr. Flokkarnir leggjast gegn aðild að ESB. Landsfundir beggja flokka samþykktu að ef halda ætti ferlinu áfram yrði það einvörðungu gert að undangenginni þjóðaratkvæðagreiðslu. **Fólk getur treyst því að ekki verður haldið áfram viðræðum nema að undangenginni þjóðaratkvæðagreiðslu.**

Þess vegna á ekki að koma á óvart að flokkarnir ákváðu að gera hlé á viðræðum. Á sama tíma tekin ákvörðun um að fá sérfræði úttekt á stöðu viðræðanna og þróun mála innan ESB. Þetta síðarnefnda er ekki síst mikilvægt í ljósi þess að vísbendingar eru um sterkari samrunaþróun innan sambandsins og óvissu í efnahagsmálum.

Aðgerðir nýrrar ríkisstjórnar

Allar aðgerðir ríkisstjórnarinnar hafa verið í samræmi við þessa skýrt mörkuðu stefnu sem hlaut brautargengi í kosningunum síðasta vor.

Við höfum gengið ákveðið til verks.

Mitt fyrsta verk á erlendri grund var að funda með stækkunarstjóra ESB í byrjun júní. Stuttu síðar fundaði forsætisráðherra með forseta leiðtoga ráðs ESB og forseta framkvæmdstjórnarinnar. Svo má geta þess að í síðustu viku átti ég óformlegt samtal við stækkunarstjóran á fundi utanríkisráðherra norðurlanda og eystrasaltsríkjanna.

Við höfum í þessum samtölum skýrt fyrir okkar gagnaðilum í ESB að viðræður hafi verið settar í raunverulegt hlé, það beri að taka þessa ákvörðun alvarlega. Við höfum leyst upp samninganefnd og –hópa, ekki verða fleiri ríkjaráðstefnur haldnar, ESB hefur ákveðið að ekki verði um frekari nýja IPA styrki að ræða o.s.frv.

Engar skemmdir hafa verið unnar á einu né neinu, aðildarumsókn hefur ekki verið afturkölluð - **engu** hefur verið slitið.

Þannig hefur verið staðið að þessu máli öllu í góðri sátt við gagnaðila okkar enda bera viðbrögð ESB ekki merki annars en sambandið hafi fullan skilning á ákvörðun okkar um hlé á aðildarferlinu.

Framhald máls

Virðulegi forseti,

Af þessu má ráða að ríkisstjórnin hefur í störfum sínum fylgt ákveðið eftir stefnumiði sínu. Þetta er í samræmi við ályktanir flokkanna sem unnu afgerandi kosningasigur í vor.

Jafnframt standa yfir viðræður við óháða háskólastofnun, nánar tiltekið Hagfræðistofnun Háskóla Íslands, um gerð þeirrar úttektar sem boðuð var. Hagfræðistofnun mun án efa leita fanga víða, innanlands sem utan, við vinnslu sinnar skýrslu. Sú úttekt verður svo tekin til umræðu hér í þinginu og kynnt fyrir þjóðinni.

Ekki er tímabært að velta fyrir sér framhaldi aðildarferilsins fyrir en skýrslan hefur verið gerð en málefnaleg og rökföst umræða mun án efa eiga sér stað innan þingsins um efni hennar og hlakka ég til þess.

Lokaorð

Virðulegi forseti,

Að lokum þetta.

Ég virði sjónarmið þeirra sem telja að hag Íslands kunni að vera betur borgið innan ESB. Ríkisstjórnin er einfaldlega ekki sammála þeim og þar skilur á milli.

Ég tel að í svo viðamiklu máli sem þessu sé alger forsenda að stuðningurinn sé almennur og samtakamátturinn sterkur. Á það hefur frá upphafi skort. Það þarf drjúgan stuðning þings og þjóðar áður en lagt er af stað í viðræður um aðild að ríkjabandalagi sem kallar á ákveðnar grundvallarbreytingar á okkar stjórnskipan. Núverandi ríkisstjórn styður ekki aðild og sterkar vísbendingar eru um að þjóðin sé sama sinnis.

Virðulegi forseti.

Ríkisstjórnin er einhuga í þessu máli. **Hlé** hefur verið gert á ferlinu, **engu** hefur verið slitið og við viljum efla samskipti og treysta sambandið við ESB **án þess** að til aðildar að bandalaginu komi.